

Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок

УДК 336.148.2:351.72(477)

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.20790569>

Проблеми ефективності державного фінансового контролю бюджетних установ

Долюк Алла Вікторівна

кандидат економічних наук, старший викладач кафедри фінансів, банківської справи та страхування Вінницького навчально-наукового інституту економіки Західноукраїнського національного університету, Україна,
<https://orcid.org/0000-0001-5461-5295>

Прийнято: 17.05.2026 | Опубліковано: 30.05.2026

Анотація. У статті досліджено сучасні проблеми ефективності державного фінансового контролю бюджетних установ в Україні в умовах цифрової трансформації, євроінтеграції та післявоєнного відновлення. Актуальність теми зумовлена необхідністю підвищення результативності використання бюджетних коштів, забезпечення прозорості та підзвітності у сфері публічних фінансів, а також адаптації національної системи контролю до європейських стандартів.

Метою дослідження є оцінка впливу існуючих механізмів державного фінансового контролю на законність, ефективність і результативність використання бюджетних коштів у бюджетних установах, а також обґрунтування напрямів удосконалення контрольної системи. У процесі дослідження використано загальнонаукові та спеціальні методи, зокрема аналіз і синтез, системний підхід, порівняльний аналіз, узагальнення та структурно-

логічне моделювання.

У роботі розкрито економічну сутність державного фінансового контролю та його роль у забезпеченні фінансової дисципліни в бюджетній сфері. Проаналізовано сучасний стан організації контрольної діяльності та визначено ключові проблеми її реалізації, серед яких фрагментарність контрольних процедур, недостатня координація між контрольними органами, обмежене використання цифрових інструментів та недосконалість внутрішнього контролю в бюджетних установах.

Окрему увагу приділено причинам виникнення фінансових порушень, зокрема низькому рівню фінансової відповідальності, слабкості превентивних механізмів та недостатньому розвитку ризик-орієнтованого підходу. Досліджено вплив цифровізації, внутрішнього аудиту та сучасних аналітичних інструментів на підвищення ефективності державного фінансового контролю.

Узагальнено міжнародний досвід організації державного фінансового контролю, що базується на принципах незалежності, відкритості, превентивності та інтеграції інформаційних систем, та визначено можливість його адаптації до українських умов.

У результаті обґрунтовано практичні рекомендації щодо вдосконалення системи державного фінансового контролю, спрямовані на підвищення прозорості, підзвітності та ефективності управління бюджетними коштами. Перспективи подальших досліджень пов'язані з розвитком цифрових платформ контролю, удосконаленням ризик-орієнтованих моделей та розробкою індикаторів ефективності контрольних процедур у публічному секторі.

Ключові слова: державний фінансовий контроль, бюджетні установи, публічні фінанси, ефективність, внутрішній аудит, цифровізація, євроінтеграція, бюджетні кошти.

Problems of the Effectiveness of Public Financial Control in Budgetary Institutions

Doliuk Alla

PhD in Economics, Senior Lecturer of the Department of Finance, Banking and Insurance, Vinnytsia Educational and Research Institute of Economics, West Ukrainian National University, <https://orcid.org/0000-0001-5461-5295>

***Abstract.** The article examines the current problems of the effectiveness of public financial control in budgetary institutions in Ukraine under the conditions of digital transformation, European integration, and post-war recovery. The relevance of the topic is determined by the need to improve the efficiency of public expenditure, ensure transparency and accountability in the sphere of public finance, and adapt the national control system to European standards.*

The aim of the study is to assess the impact of existing mechanisms of public financial control on the legality, efficiency, and effectiveness of the use of budgetary funds in budgetary institutions, as well as to substantiate directions for improving the control system. The research employs general scientific and special methods, including analysis and synthesis, system approach, comparative analysis, generalization, and structural-logical modeling.

The paper reveals the economic essence of public financial control and its role in ensuring financial discipline in the budgetary sphere. The current state of control activities is analyzed, and key problems of its implementation are identified, including fragmentation of control procedures, insufficient coordination among control bodies, limited use of digital tools, and weaknesses in internal control within budgetary institutions.

Special attention is paid to the causes of financial violations, particularly low levels of financial accountability, weak preventive mechanisms, and insufficient

development of risk-based approaches. The study examines the impact of digitalization, internal audit, and modern analytical tools on improving the effectiveness of public financial control.

International experience in organizing public financial control is summarized, based on the principles of independence, transparency, prevention, and integration of information systems, and possibilities for its adaptation to Ukrainian conditions are identified.

As a result, practical recommendations are substantiated for improving the public financial control system aimed at enhancing transparency, accountability, and efficiency in the management of public funds. Prospects for further research are related to the development of digital control platforms, improvement of risk-based models, and the creation of performance indicators for control procedures in the public sector.

Keywords: *public financial control, budgetary institutions, public finance, efficiency, internal audit, digitalization, European integration, budgetary funds.*

Постановка проблеми. Ефективність державного фінансового контролю бюджетних установ є одним із ключових чинників забезпечення прозорого, законного та результативного використання публічних коштів. В умовах реформування системи управління державними фінансами, децентралізації, цифровізації бюджетних процесів та інтеграції України до європейського правового простору особливого значення набуває вдосконалення механізмів контролю за формуванням і використанням бюджетних ресурсів. Водночас сучасна практика свідчить про наявність низки системних проблем, серед яких недостатня координація між контрольними органами, дублювання контрольних функцій, обмежена ефективність внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту, недостатній рівень цифрової інтеграції інформаційних систем, а також збереження ризиків нецільового та неефективного використання бюджетних коштів.

Актуальність дослідження посилюється в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення України, коли суттєво зростають обсяги державних видатків і міжнародної фінансової допомоги, а суспільство та міжнародні партнери висувають підвищені вимоги до підзвітності, прозорості та результативності використання фінансових ресурсів. За таких умов державний фінансовий контроль повинен не лише фіксувати порушення, а й сприяти запобіганню фінансовим ризикам, підвищенню ефективності управлінських рішень і зміцненню фінансової дисципліни у діяльності бюджетних установ.

Зв'язок проблеми з важливими науковими та практичними завданнями полягає у необхідності формування сучасної моделі державного фінансового контролю, що відповідає міжнародним стандартам і найкращим європейським практикам, забезпечує належне управління бюджетними ресурсами та підвищує ефективність функціонування бюджетних установ. Наукове осмислення існуючих проблем і розроблення практичних рекомендацій щодо вдосконалення контрольних механізмів сприятиме зміцненню фінансової безпеки держави, підвищенню якості публічного управління та досягненню стратегічних цілей сталого соціально-економічного розвитку України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика ефективності державного фінансового контролю бюджетних установ є предметом активних наукових досліджень як в Україні, так і за кордоном. Зростання вимог до прозорості управління публічними фінансами, необхідність забезпечення результативного використання бюджетних коштів та гармонізація національної системи контролю з європейськими стандартами зумовили появу значної кількості наукових праць, присвячених удосконаленню контрольних механізмів.

Вагомий внесок у дослідження теоретичних засад державного фінансового контролю зробили Л. Дікан, Є. Дейнеко, Д. Калінкін [5], які

обґрунтували концептуальні основи реформування системи внутрішнього публічного фінансового контролю та визначили напрями її адаптації до європейських підходів. Водночас Л. Дікан та І. Шевченко [6], акцентували увагу на необхідності подальшого розвитку державного фінансового контролю в контексті забезпечення ефективного формування й виконання бюджету.

Сучасні концептуальні підходи до визначення сутності державного фінансового контролю, його функцій та місця у системі державного управління висвітлено у працях А. Колпакової, С. Поповича [7] та інших дослідників. Автори розглядають державний фінансовий контроль як інструмент забезпечення законності, економності, ефективності та результативності використання публічних фінансових ресурсів.

Окремий напрям досліджень стосується удосконалення організаційно-правових механізмів контролю. Зокрема, Я. Левицький [8], аналізує адаптацію української системи державного фінансового контролю до вимог Європейського Союзу, а Ю. Денисовець [9], досліджує інституційні особливості фінансового контролю, аудиту та моніторингу в публічному секторі, наголошуючи на необхідності чіткого розмежування їх функцій.

Питання забезпечення ефективного використання бюджетних ресурсів та розвитку ризик-орієнтованих підходів до контролю розглядаються у працях С. Поповича [7], де обґрунтовується важливість переходу від виключно каральної моделі до превентивного аудиту та оцінки ефективності управлінських рішень. Аналогічні висновки щодо необхідності модернізації механізмів контролю містяться у новітніх дослідженнях щодо концепції об'єкта державного контролю та застосування стандартів INTOSAI.

В умовах воєнного стану та цифрової трансформації особливого значення набувають дослідження фінансового контролю у сфері публічних закупівель, використання цифрових технологій та взаємодії внутрішнього і

зовнішнього контролю. Ці аспекти висвітлені у працях О. Подолянчук, О. Кожухівського, В. Слюсаря [10] та інших науковців, які наголошують на необхідності інтеграції сучасних інформаційних інструментів, міжнародних стандартів аудиту та ризик-орієнтованих методів оцінювання.

Важливим підґрунтям для розвитку національної системи державного фінансового контролю залишаються міжнародні стандарти та рекомендації, насамперед документи INTOSAI [11], а також підходи Європейського Союзу до побудови системи Public Internal Financial Control (PIFC), що орієнтують країни-кандидати на впровадження внутрішнього контролю, внутрішнього аудиту та принципів належного фінансового управління.

Попри значну кількість наукових праць, низка аспектів залишається недостатньо дослідженою. Зокрема, потребують подальшого наукового обґрунтування питання комплексної оцінки ефективності державного фінансового контролю саме у бюджетних установах, розроблення єдиної системи показників результативності контрольної діяльності, удосконалення механізмів взаємодії між зовнішнім та внутрішнім контролем, впровадження цифрових технологій і ризик-орієнтованих методів аудиту, а також адаптації контрольних процедур до умов воєнного стану та післявоєнного відновлення України. Недостатньо уваги приділено й практичним механізмам використання результатів державного фінансового контролю для підвищення ефективності управління бюджетними установами та запобігання фінансовим порушенням.

Метою статті є дослідження сучасних проблем ефективності державного фінансового контролю бюджетних установ, оцінка впливу існуючих механізмів контролю на законність, результативність і ефективність використання бюджетних коштів, а також обґрунтування напрямів удосконалення системи державного фінансового контролю в умовах цифрової трансформації, євроінтеграції та післявоєнного відновлення України.

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання дослідження:

- розкрити економічну сутність та роль державного фінансового контролю у забезпеченні ефективного функціонування бюджетних установ;
- проаналізувати сучасний стан організації державного фінансового контролю та визначити ключові проблеми його реалізації;
- дослідити основні причини виникнення фінансових порушень і недоліків у використанні бюджетних коштів;
- оцінити вплив цифровізації, внутрішнього аудиту та ризик-орієнтованих підходів на підвищення ефективності контрольної діяльності;
- узагальнити міжнародний досвід організації державного фінансового контролю та можливості його адаптації до українських реалій;
- запропонувати практичні рекомендації щодо вдосконалення механізмів державного фінансового контролю бюджетних установ, спрямовані на підвищення прозорості, підзвітності та результативності управління публічними фінансами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Державний фінансовий контроль є невід’ємною складовою системи управління публічними фінансами та одним із ключових інструментів забезпечення законності, прозорості, підзвітності й ефективності використання бюджетних ресурсів. Його основне призначення полягає у здійсненні систематичного нагляду за процесами формування, розподілу та використання державних і місцевих фінансових ресурсів, а також у своєчасному виявленні, попередженні та усуненні порушень бюджетного законодавства.

В економічному аспекті державний фінансовий контроль слід розглядати як сукупність організаційних, правових та інформаційно-аналітичних заходів, спрямованих на оцінку законності, доцільності, економності, ефективності та результативності використання бюджетних коштів. На відміну від традиційного підходу, що зосереджується переважно на

виявленні порушень, сучасна концепція фінансового контролю передбачає його превентивну функцію, орієнтовану на мінімізацію фінансових ризиків, удосконалення управлінських процесів та підвищення якості публічного адміністрування.

Особливого значення державний фінансовий контроль набуває у діяльності бюджетних установ, які забезпечують виконання соціально важливих функцій держави у сферах освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, культури, оборони та державного управління. Оскільки фінансування таких установ здійснюється за рахунок коштів державного або місцевих бюджетів, будь-яке неефективне чи нецільове використання ресурсів безпосередньо впливає на якість публічних послуг, фінансову стабільність та довіру суспільства до органів влади.

Ефективний державний фінансовий контроль забезпечує реалізацію низки важливих функцій:

- контроль за дотриманням вимог бюджетного та фінансового законодавства;
- перевірку цільового та законного використання бюджетних коштів;
- оцінку економності, ефективності та результативності діяльності бюджетних установ;
- виявлення фінансових порушень, резервів економії та факторів ризику;
- формування рекомендацій щодо підвищення якості фінансового менеджменту;
- посилення прозорості та підзвітності у сфері управління публічними фінансами.

Водночас сучасний державний фінансовий контроль дедалі більше орієнтується на концепцію «3Е» (Economy, Efficiency, Effectiveness), яка передбачає оцінювання не лише законності витрачання бюджетних коштів, а й економності їх використання, ефективності процесів та досягнення

запланованих результатів. Саме такий підхід відповідає міжнародним стандартам державного аудиту та сприяє переходу від формального контролю до управління, заснованого на результатах.

Для бюджетних установ значення державного фінансового контролю полягає також у створенні передумов для раціонального планування видатків, своєчасного виявлення внутрішніх недоліків системи управління, посилення фінансової дисципліни та запобігання корупційним проявам. Належне функціонування контрольних механізмів сприяє більш ефективному використанню обмежених бюджетних ресурсів і підвищує якість управлінських рішень.

З урахуванням сучасних викликів доцільно розглядати державний фінансовий контроль як багаторівневу систему, що поєднує зовнішній незалежний аудит, державний фінансовий контроль, внутрішній контроль та внутрішній аудит у бюджетних установах. Такий комплексний підхід забезпечує безперервний моніторинг фінансових процесів, своєчасне реагування на ризики та формує основу для сталого розвитку системи управління публічними фінансами.

Отже, економічна сутність державного фінансового контролю полягає не лише у перевірці дотримання фінансової дисципліни, а й у створенні умов для підвищення ефективності діяльності бюджетних установ, раціонального використання бюджетних коштів та досягнення суспільно значущих результатів. У сучасних умовах його роль трансформується від інструменту фіксації порушень до механізму стратегічного управління, який сприяє зміцненню фінансової стійкості держави, удосконаленню бюджетної політики та підвищенню довіри громадян до системи публічного управління.

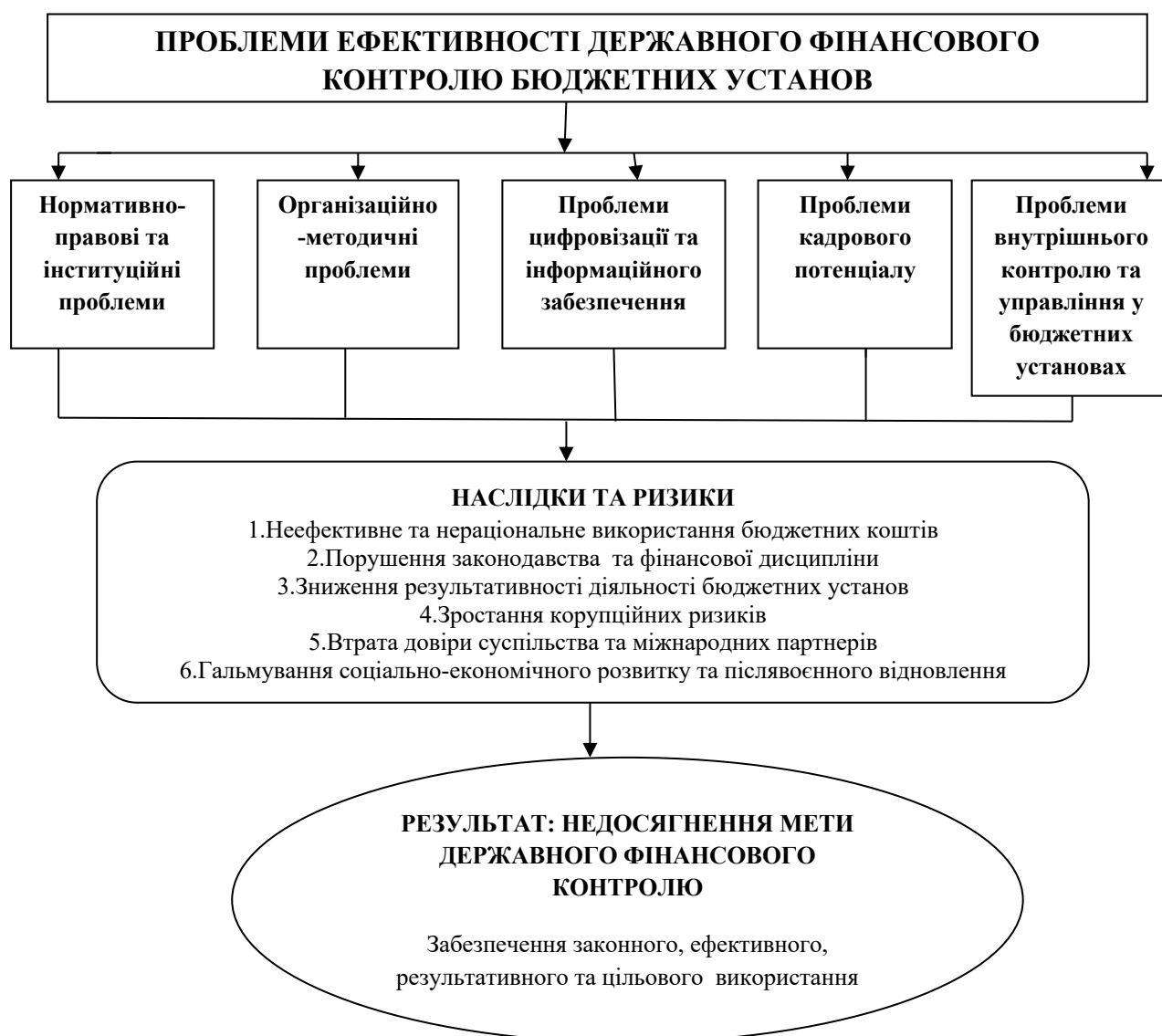
Сучасна система державного фінансового контролю бюджетних установ в Україні формується як багаторівнева інституційна структура, що включає зовнішній контроль з боку Рахункової палати, внутрішній державний

фінансовий контроль, який здійснюється Державною аудиторською службою України [4], а також систему внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту в розпорядників бюджетних коштів. Така модель загалом відповідає європейському підходу Public Internal Financial Control (PIFC), однак її практична реалізація залишається недостатньо ефективною через наявність системних організаційних, методичних та інституційних проблем, що відображено на рис.1.

У сучасних умовах державний фінансовий контроль поступово трансформується від суто ревізійного підходу до аудиторсько-аналітичного, орієнтованого на оцінку ефективності використання бюджетних коштів. Водночас на практиці переважає контроль, спрямований на виявлення порушень постфактум, тоді як превентивна складова та ризик-орієнтовані методи застосовуються недостатньо системно. Це знижує загальну результативність контрольної діяльності та обмежує її вплив на підвищення якості управлінських рішень у бюджетних установах.

Однією з ключових проблем сучасної системи є фрагментарність та недостатня узгодженість діяльності контрольних органів. Наявність паралельних контрольних функцій різних інституцій часто призводить до дублювання перевірок, надмірного адміністративного навантаження на бюджетні установи та нераціонального використання ресурсів самих контролюючих органів. Відсутність єдиного координаційного механізму та інтегрованої інформаційної бази ускладнює формування цілісної картини стану державних фінансів.

Рис.1. Проблеми ефективності державного фінансового контролю бюджетних установ.

Джерело: сформовано на основі даних [4].

Ще однією суттєвою проблемою є обмежена ефективність внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту в бюджетних установах. У багатьох випадках ці функції виконуються формально, без належного ресурсного, кадрового та методичного забезпечення. Недостатній рівень професійної підготовки внутрішніх аудиторів, а також їхня залежність від керівництва установи знижують об'єктивність оцінок та результативність контрольних заходів.

Проблемним залишається також рівень цифровізації державного фінансового контролю. Попри впровадження окремих електронних інструментів у сфері публічних фінансів (зокрема системи електронних закупівель та казначейського обслуговування), відсутня повноцінна інтеграція інформаційних систем контролюючих органів. Це унеможливорює оперативний обмін даними, ускладнює аналітичну обробку інформації та знижує швидкість реагування на фінансові ризики.

Окрему групу проблем становлять нормативно-правові колізії та недостатня узгодженість законодавчої бази у сфері державного фінансового контролю. Часті зміни нормативних актів, відсутність єдиного підходу до трактування окремих контрольних процедур, а також недостатня деталізація критеріїв оцінки ефективності використання бюджетних коштів створюють правову невизначеність і ускладнюють практичну реалізацію контрольних функцій.

Також слід відзначити недостатню орієнтацію системи контролю на оцінку результативності діяльності бюджетних установ. У більшості випадків контроль зосереджується на перевірці дотримання фінансової дисципліни, тоді як аналіз досягнення соціально-економічних результатів використання бюджетних коштів залишається другорядним. Це обмежує можливості використання державного фінансового контролю як інструменту стратегічного управління публічними фінансами.

Таким чином, сучасний стан організації державного фінансового контролю в Україні характеризується наявністю значного інституційного потенціалу, однак його реалізація стримується низкою системних проблем: дублюванням функцій контролюючих органів, недостатньою ефективністю внутрішнього контролю, низьким рівнем цифрової інтеграції, нормативною розпорошеністю та недостатньою орієнтацією на результативність. Подолання зазначених проблем є необхідною умовою підвищення ефективності

управління бюджетними ресурсами та наближення національної системи фінансового контролю до міжнародних стандартів належного публічного фінансового управління.

Фінансові порушення та недоліки у використанні бюджетних коштів у бюджетних установах є складним багатофакторним явищем, яке формується під впливом організаційних, інституційних, правових, економічних та управлінських чинників. Їх поява свідчить не лише про недосконалість контрольних механізмів, але й про системні проблеми у сфері публічного управління фінансами в цілому.

Однією з ключових причин виникнення фінансових порушень є недостатній рівень внутрішнього контролю в бюджетних установах. У багатьох випадках система внутрішнього контролю носить формальний характер і не забезпечує належного попередження ризиків нецільового або неефективного використання коштів. Відсутність дієвих процедур попереднього погодження витрат, слабка система розподілу відповідальності та недостатній контроль за виконанням фінансових операцій створюють сприятливі умови для виникнення порушень.

Іншою суттєвою причиною є низький рівень фінансової дисципліни та управлінської культури в окремих бюджетних установах. Це проявляється у недотриманні вимог бюджетного законодавства, формальному підході до планування видатків, а також у недостатній орієнтації керівників на принципи ефективності та результативності використання бюджетних ресурсів. У результаті прийняття фінансових рішень часто здійснюється без належного економічного обґрунтування.

Важливу роль відіграє також недосконалість нормативно-правової бази, яка регулює сферу державного фінансового контролю та бюджетних відносин. Часті зміни законодавства, наявність колізій між окремими нормативними актами, а також недостатня конкретизація окремих процедур створюють

правову невизначеність, що ускладнює однакове застосування норм і сприяє виникненню порушень як з боку розпорядників коштів, так і з боку контролюючих органів.

Суттєвим чинником є обмеженість ефективних механізмів превентивного контролю та ризик-орієнтованого управління. Система державного фінансового контролю в Україні тривалий час орієнтувалася переважно на виявлення вже допущених порушень, тоді як інструменти раннього попередження фінансових ризиків залишаються недостатньо розвиненими. Це призводить до того, що порушення виявляються постфактум, коли бюджетні втрати вже відбулися.

Окремо слід виділити кадрові проблеми та недостатній рівень професійної підготовки працівників фінансових служб і внутрішніх аудиторів. Нестача кваліфікованих фахівців, низький рівень мотивації та обмежені можливості підвищення кваліфікації знижують якість фінансового управління в бюджетних установах і, відповідно, підвищують ризик виникнення помилок і порушень.

Також вагомим чинником є недостатня цифровізація та слабка інтеграція інформаційних систем управління публічними фінансами. Відсутність єдиної аналітичної платформи для контролю бюджетних операцій у режимі реального часу обмежує можливості оперативного виявлення підозрілих транзакцій, неефективних витрат та фінансових аномалій.

Не менш важливою причиною є ризики корупційних проявів і конфлікту інтересів, які можуть виникати в процесі розподілу та використання бюджетних коштів. Недостатня прозорість окремих процедур, складність контролю за публічними закупівлями та вплив людського фактору підвищують ймовірність зловживань.

Отже, основні причини виникнення фінансових порушень у бюджетних установах мають комплексний характер і взаємопов'язані між собою. Вони

включають слабкість внутрішнього контролю, недосконалість нормативно-правової бази, низький рівень фінансової дисципліни, кадрові проблеми, недостатню цифровізацію та ризики корупції. Усунення цих причин потребує системного підходу, що передбачає одночасне вдосконалення інституційної структури державного фінансового контролю, підвищення професійного рівня персоналу та впровадження сучасних цифрових і ризик-орієнтованих інструментів управління бюджетними ресурсами.

Сучасний етап розвитку системи державного фінансового контролю характеризується активним впровадженням цифрових технологій, трансформацією ролі внутрішнього аудиту та переходом до ризик-орієнтованих підходів. Сукупна дія цих чинників суттєво впливає на підвищення ефективності контрольної діяльності у бюджетних установах, змінюючи її зміст, інструменти та результати.

Цифровізація є одним із ключових драйверів модернізації державного фінансового контролю. Впровадження електронних систем управління публічними фінансами, зокрема казначейського обслуговування, системи електронних закупівель, електронної звітності та аналітичних платформ, забезпечує підвищення прозорості фінансових операцій та скорочення часу на здійснення контрольних процедур. Завдяки цифровим інструментам контроль дедалі більше набуває безперервного характеру, що дозволяє виявляти фінансові ризики на ранніх етапах їх виникнення.

Важливим ефектом цифровізації є зменшення впливу людського фактора та підвищення об'єктивності контрольних оцінок. Автоматизація обробки фінансових даних дозволяє формувати великі масиви інформації для аналітичного аналізу, виявляти аномалії у витрачанні бюджетних коштів та оперативно реагувати на потенційні порушення. Водночас рівень ефективності цифровізації значною мірою залежить від ступеня інтеграції

інформаційних систем різних органів державного фінансового контролю, яка на сьогодні залишається недостатньою.

Суттєву роль у підвищенні ефективності контрольної діяльності відіграє розвиток внутрішнього аудиту в бюджетних установах. На відміну від традиційних ревізійних підходів, внутрішній аудит орієнтований не лише на виявлення порушень, але й на оцінку ефективності системи внутрішнього контролю, управління ризиками та якості управлінських процесів. Це дозволяє розглядати внутрішній аудит як інструмент управлінського консультування, що сприяє прийняттю більш обґрунтованих фінансових рішень.

Ефективний внутрішній аудит забезпечує раннє виявлення слабких місць у системі управління бюджетною установою, формує рекомендації щодо їх усунення та сприяє запобіганню фінансовим порушенням. Його вплив на підвищення ефективності контрольної діяльності проявляється у зменшенні кількості нецільових витрат, покращенні фінансової дисципліни та підвищенні рівня відповідальності керівників установ.

Особливого значення набуває впровадження ризик-орієнтованих підходів у системі державного фінансового контролю. Такий підхід передбачає концентрацію контрольних ресурсів на найбільш уразливих сферах діяльності бюджетних установ, де існує підвищена ймовірність виникнення фінансових порушень. Це дозволяє підвищити ефективність використання контрольних ресурсів та зменшити адміністративне навантаження на об'єкти контролю.

Ризик-орієнтована модель контролю базується на ідентифікації, оцінці та моніторингу фінансових ризиків, що забезпечує більш гнучкий та превентивний характер контрольної діяльності. Її застосування сприяє переходу від суцільних перевірок до вибіркового та аналітичного методів контролю, що відповідає сучасним міжнародним стандартам державного аудиту.

Комплексне поєднання цифровізації, внутрішнього аудиту та ризик-орієнтованого підходу формує нову модель державного фінансового контролю, яка є більш адаптивною, превентивною та результативною. Вона дозволяє не лише фіксувати порушення, але й запобігати їх виникненню, забезпечуючи підвищення ефективності використання бюджетних коштів.

Таким чином, вплив зазначених факторів є позитивним і стратегічно важливим для розвитку системи державного фінансового контролю. Подальше посилення цифрової інтеграції, інституційне зміцнення внутрішнього аудиту та розширення застосування ризик-орієнтованих підходів є ключовими умовами підвищення ефективності контрольної діяльності в бюджетних установах України.

Міжнародна практика організації державного фінансового контролю демонструє перехід більшості розвинених країн до моделі публічного фінансового управління, орієнтованої на результативність, прозорість та управління ризиками. Центральне місце у цій системі займають стандарти INTOSAI (ISSAI) [11;12], які визначають базові принципи державного аудиту: незалежність контролю, професійну компетентність, доказовість висновків, а також орієнтацію на економність, ефективність і результативність використання публічних коштів.

У країнах Європейського Союзу ключовим елементом є система Public Internal Financial Control (PIFC), яка базується на трьох взаємопов'язаних компонентах: фінансове управління та контроль (FMC), функціонально незалежний внутрішній аудит та гармонізована методологічна координація з боку центрального підрозділу гармонізації. Така модель забезпечує не лише виявлення порушень, а й їх попередження через ефективну систему внутрішніх процедур у кожній бюджетній установі.

У практиці країн ОЕСР спостерігається посилення ролі ризик-орієнтованого державного аудиту, коли контрольні органи концентрують

ресурси на сферах із найбільшими фінансовими ризиками (державні закупівлі, соціальні виплати, інфраструктурні проєкти). Водночас активно застосовуються цифрові аналітичні платформи, які забезпечують безперервний моніторинг бюджетних операцій у режимі реального часу.

Особливої уваги заслуговує досвід таких країн, як Велика Британія, Канада та Нідерланди, де державний фінансовий контроль поєднується з концепцією *performance audit* (аудит ефективності), що дозволяє оцінювати не лише законність витрачання коштів, але й суспільний ефект від реалізації державних програм. Це забезпечує високий рівень підзвітності уряду перед суспільством та парламентом.

Адаптація міжнародного досвіду до українських реалій потребує врахування інституційних, економічних та безпекових особливостей держави. Насамперед доцільним є подальше впровадження принципів PIFC, зокрема посилення ролі внутрішнього аудиту в бюджетних установах та забезпечення його функціональної незалежності. Це дозволить зменшити навантаження на зовнішні контрольні органи та підвищити рівень превентивного контролю.

Важливим напрямом є розвиток цифрової інфраструктури державного фінансового контролю шляхом створення інтегрованої аналітичної системи, яка б об'єднувала дані казначейства, податкових органів, системи публічних закупівель та внутрішнього аудиту. Це забезпечить підвищення оперативності контролю та мінімізацію ризиків фінансових порушень.

Необхідним є також удосконалення нормативно-правової бази з метою гармонізації національних стандартів державного аудиту з міжнародними стандартами INTOSAI [11;12], а також чітке розмежування функцій зовнішнього та внутрішнього контролю для уникнення дублювання повноважень.

Для підвищення прозорості, підзвітності та результативності управління публічними фінансами доцільно реалізувати такі заходи:

- запровадити повноцінну ризик-орієнтовану модель державного фінансового контролю з чіткою системою ідентифікації та оцінки фінансових ризиків;
- посилити інституційну незалежність підрозділів внутрішнього аудиту в бюджетних установах та забезпечити їх належними кадровими й методичними ресурсами;
- створити єдину цифрову платформу моніторингу державних фінансів з інтеграцією даних усіх ключових контрольних органів;
- перейти від переважно каральної моделі контролю до превентивної та аналітичної, орієнтованої на оцінку результативності бюджетних програм;
- гармонізувати національні стандарти державного фінансового контролю з міжнародними стандартами INTOSAI та практиками ЄС;
- удосконалити систему підготовки та підвищення кваліфікації кадрів у сфері державного фінансового контролю з акцентом на цифрові навички та ризик-менеджмент;
- забезпечити публічність результатів контрольних заходів для підвищення рівня суспільної довіри та прозорості використання бюджетних коштів.

Таким чином, використання міжнародного досвіду у поєднанні з комплексним впровадженням цифрових технологій, ризик-орієнтованого підходу та посиленням внутрішнього аудиту створює передумови для формування сучасної, ефективної та прозорої системи державного фінансового контролю в Україні, орієнтованої на результативне використання бюджетних ресурсів і підвищення якості публічного управління.

Висновки. У результаті проведеного дослідження проблем ефективності державного фінансового контролю бюджетних установ встановлено, що сучасна система контролю в Україні перебуває у стані трансформації під впливом євроінтеграційних процесів, цифровізації та

потреб післявоєнного відновлення. Незважаючи на наявність розгалуженої нормативно-інституційної бази, ефективність контрольної діяльності залишається недостатньою, що зумовлено низкою системних і організаційних проблем.

По-перше, державний фінансовий контроль виконує ключову роль у забезпеченні законності, цільового та ефективного використання бюджетних коштів у бюджетних установах, однак його потенціал реалізується не повною мірою через фрагментарність контрольних процедур та недостатню координацію між контрольними органами.

По-друге, виявлено, що основними причинами фінансових порушень у бюджетній сфері залишаються недосконалість внутрішнього контролю, низький рівень фінансової дисципліни, недостатня прозорість управлінських рішень, а також обмежене впровадження сучасних аналітичних та цифрових інструментів моніторингу.

По-третє, встановлено, що впровадження ризик-орієнтованих підходів, розвиток внутрішнього аудиту та цифровізація контрольних процесів істотно підвищують результативність державного фінансового контролю, однак їх застосування в Україні все ще має фрагментарний характер і потребує системного масштабування.

По-четверте, узагальнення міжнародного досвіду свідчить, що ефективні моделі державного фінансового контролю базуються на принципах незалежності, превентивності, відкритості даних, інтегрованих інформаційних систем та пріоритетності внутрішнього аудиту, що може бути адаптовано в українську практику з урахуванням національних особливостей.

Отже, підвищення ефективності державного фінансового контролю бюджетних установ потребує комплексного підходу, що включає гармонізацію нормативно-правової бази з європейськими стандартами, розвиток цифрових технологій контролю, посилення інституційної

спроможності контрольних органів та удосконалення системи внутрішнього аудиту.

Перспективи подальших досліджень полягають у поглибленому аналізі практичних механізмів впровадження цифрових платформ державного фінансового контролю, оцінці ефективності ризик-орієнтованих моделей у діяльності бюджетних установ та розробці індикаторів результативності контрольних процедур у публічному секторі.

Список використаних джерел

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Бюджетний кодекс України : Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
3. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні : Закон України від 26.01.1993 № 2939-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12>
4. Державна аудиторська служба України. Звіт про діяльність за 2025 рік. Київ, 2026. URL: <https://dasu.gov.ua>
5. Дейнеко Є. А., Калінкін Д. В. Публічний внутрішній фінансовий контроль: сучасний стан та перспективи розвитку в Україні. Економіка та держава. 2022. № 7. С. 45–51.
6. Дікан Л. В., Шевченко І. О. Державний фінансовий контроль: теорія та практика розвитку. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2021. 356 с.
7. Попович С. М. Державний фінансовий контроль у системі управління публічними фінансами. Інвестиції: практика та досвід. 2023. № 4. С. 78–84.

8. Левицький Я. В. Адаптація системи державного фінансового контролю України до стандартів Європейського Союзу. Економіка та суспільство. 2024. № 63. С. 112–119.
9. Денисовець Ю. В. Інституційні засади розвитку державного фінансового контролю в Україні. Науковий вісник. 2023. № 2. С. 95–103.
10. Podolanchuk O., Kozhukhivskiy O. Digital transformation of public financial control in Ukraine. *Economy and Society*. 2024. Vol. 64. P. 210–217.
11. INTOSAI. ISSAI 100. *Fundamental Principles of Public-Sector Auditing*. Vienna : INTOSAI, 2019.
12. INTOSAI. ISSAI 300. *Principles of Performance Auditing*. Vienna : INTOSAI, 2019.
13. European Commission. *Public Internal Financial Control (PIFC)*. Brussels : European Commission, 2024.
14. Організація економічного співробітництва та розвитку (OECD). *OECD Best Practices for Budget Transparency*. Paris : OECD Publishing, 2023.
15. Ровинський Ю. М. Модернізація правового забезпечення державного фінансового контролю в умовах євроінтеграції України. *Право та державне управління*. 2024. № 1. С. 134–142.